

مجلس شورای عالی پژوهش و فناوری

پایان نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی

عنوان

جایگاه تحزب

در اندیشه سیاسی شیعه

(با تأکید بر اندیشه سیاسی امام خمینی (ره))

استاد راهنما

حجة الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر داود فیروزی

استاد مشاور

حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای سید محمد تقی آل سید غفور

نگارنده

علی رضا بی نیاز

۱۳۸۷ / ۲ / ۱۳

زمستان ۱۳۷۹

۱۵۵۷۳

تقدیم به:

- روان پاک پدر و برادر عزیزم که
مشوق اصلی ام در کسب علم و دانش و قرار
گرفتن در مسیر هدایت بوده اند.
- ارواح طیبه همه شهداء و علماء و
صلحا، بویژه بنیانگذار نظام جمهوری اسلامی
ایران حضرت امام خمینی علیه السلام

تقدیر و تشکر:

از تمامی بزرگوارانی که در تنظیم و تدوین این پایان‌نامه مرا یاری نموده‌اند، تقدیر و تشکر می‌نمایم. بویژه از استاد راهنمای ارجمند، جناب حجة الاسلام والمسلمین آقای دکتر فیرحی و استاد مشاور گرامی، جناب حجة الاسلام والمسلمین آقای آل سیدغفور، که بهره‌های فراوانی از راهنمایی‌ها و مشاوره‌های این اساتید بزرگوار برده‌ام.

و از زحمات دوستان بزرگواری که در طول تدوین پایان‌نامه، بنده را راهنمایی فرمودند، نیز سپاسگزاری می‌نمایم.

و در پایان از همسر و فرزندانم بخاطر صبوری و رعایت حال، که سهم زیادی در به ثمر رسیدن این نوشته داشتند، قدردانی نموده و از خداوند متعال طول عمر با عزت و سرافرازی و عاقبت بخیری، مسألت می‌نمایم.

فهرست مطالب

مقدمه:

- ۱..... طرح تحقیق
- ۲..... ۱- بیان مسأله
- ۳..... ۲- اهمیت تحقیق و فایده آن
- ۴..... ۳- هدف پژوهش
- ۵..... ۴- سابقه پژوهش
- ۶..... ۵- سؤال اصلی
- ۶..... ۶- فرضیه پژوهش
- ۷..... ۷- مفاهیم و متغیرها
- ۸..... ۸- سئوالات فرعی
- ۸..... ۹- مفروض پژوهش
- ۸..... ۱۰- روش پژوهش
- ۹..... ۱۱- روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها
- ۹..... ۱۲- سازماندهی پژوهش

فصل اول:

۱۱	مباحث تئوریک احزاب سیاسی
۱۲	مقدمه:
۱۳	۱- بررسی مفهوم حزب
۱۳	الف) مشکلات تعریف «حزب سیاسی»
۱۴	ب) تفاوت حزب با گروه‌های دیگر
۱۶	ج) تعاریف حزب
۱۶	۱- مفهوم لغوی حزب
۱۶	۲- مفهوم اصطلاحی حزب
۱۹	د) مفهوم حزب در پژوهش حاضر
۲۱	۲- کارویژه‌های حزب
۲۱	الف) کارویژه‌های احزاب سیاسی
۲۱	۱- ایجاد نظم، سازمان دادن انتخابات و انتخاب اصلح
۲۲	۲- آموزش، اطلاع رسانی و تعمیق و گسترش بینش سیاسی جامعه
۲۳	۳- مسئولیت پذیری افراد
۲۴	۴- جمع‌بندی و انعکاس منافع «Interest Aggregation»
۲۵	۵- رقابت سیاسی
۲۵	۶- بروز تعارضات و حل آنها (مدیریت منازعات)
۲۶	۷- کنترل قدرت حاکمه
۲۷	۸- ادغام اجتماعی، جامعه پذیری سیاسی و توسعه سیاسی
۲۸	۹- کادر سازی و استخدام سیاسی
۲۸	۱۰- مشروعیت سازی
۲۸	۱۱- مشارکت سیاسی
۳۰	ب) تقسیم بندی‌های کار ویژه‌های احزاب

۳۰	۱- کارویژه‌های نظری و عملی
۳۰	الف) کارویژه‌های نظری:
۳۰	۱- در سطح جامعه
۳۰	۲- در سطح نظام سیاسی
۳۰	۳- در سطح زندگی روزمره
۳۱	ب) کار و ویژه‌های عملی
۳۱	۲- کارویژه‌های آشکار و پنهان
۳۱	الف) کارویژه‌های آشکار حزب
۳۱	ب) کارویژه‌های پنهان حزب
۳۲	۳- کارویژه‌های انتخاباتی و آموزشی
۳۲	الف) کارویژه‌های انتخاباتی
۳۲	ب) کارویژه‌های آموزشی
۳۲	ج) جنبه‌ها و آثار منفی احزاب سیاسی
۳۲	۱- ایجاد تفرقه و تنازع
۳۳	۲- سلب یا تحدید آزادی و اراده واقعی افراد
۳۳	۳- تهدید آرامش و اعتقاد انسانها
۳۳	۴- سیاسی شدن مسائل غیر سیاسی
۳۳	۵- تمرکزگرایی
۳۴	۶- تعارض احزاب با خصلت دموکراسی
۳۴	د) ارزیابی کارویژه‌های احزاب
۳۵	۳- بررسی مفاهیم دموکراسی، آزادی سیاسی و جامعه مدنی
	۱- دموکراسی
۳۵	الف) مفهوم دموکراسی
۳۵	۱- دموکراسی مستقیم

۳۵	۲-دموکراسی نمایندگی
۳۶	۳-دموکراسی لائیک
۳۶	ب) مبانی و اصول دموکراسی نوین
۳۶	۱-اصل مشارکت شهروندان در تصمیم گیریهای سیاسی
۳۶	۲-برابری و برادری میان شهروندان
۳۷	۳-اصل آزادی
۳۷	۴-وجود سیستم نمایندگی
۳۷	۵-حکومت اکثریت بر اساس انتخابات
۳۸	ج) دموکراسی در اسلام
۴۰	د) اشکالات و معایب عمده دموکراسی غربی
۴۱	ه) اصول حکومت اسلامی (دموکراسی اسلامی)
۴۱	۱-کنترل قوانین
۴۱	۲-امامت و رهبری مستمر
۴۲	۳-ویژگی مجریان حکومت اسلامی
۴۲	۴-مشارکت مردم در تغین سرنوشت خویش
۴۳	۵-عدالت در تمام زمینه ها
۴۳	۶-مساوات و برابری
۴۳	۷-تعاون و برادری
۴۳	۸-آزادی و کرامت انسان
۴۴	۲-آزادی
۴۴	الف) آزادی تکوینی
۴۵	ب) آزادی اخلاقی
۴۵	ج) آزادی حقوقی
۴۶	۱-آزادی تفکر و عقیده

۴۷	۲- آزادی سیاسی
۴۸	۳- آزادی قلم و بیان
۴۹	۴- آزادی تشکیل احزاب و گروهها
۵۱	۳- جامعه مدنی
۵۱	الف) مفهوم جامعه مدنی
۵۳	ب) شاخصها و ویژگیهای جامعه مدنی
۵۳	۱- آزادی عمل و تکثر سیاسی
۵۳	۲- دموکراسی و شکل‌گیری جامعه بر مبنای هویت جمعی
۵۳	۳- وجود فرهنگ سیاسی خاص و وجود مشارکت
۵۳	۴- میل به تغییر و اصلاح
۵۳	۵- توزیع قدرت
۵۴	ج) اسلام و جامعه مدنی
۵۴	۱- نگرش سوسیالیستی و توتالیتری
۵۵	۲- نگرش لیبرالی
۵۵	۳- نگرش اسلامی
۵۶	نتیجه‌گیری فصل اول

فصل دوم:

۵۸	مبانی اعتقادی حزب در شیعه
۵۹	مقدمه
۵۹	الف) مبانی دینی و احزاب
۶۰	ب) دیدگاه دین در خصوص پدیده‌های جدید
۶۱	ج) احکام ثابت و متغیر (احکام اولیه و ثانویه)
۶۲	د) تطبیق پدیده‌های جدید با عناوین کلی شرعی

۶۳	۱- اصالة الاباحة
۶۳	طرح مسأله
۶۳	اصالة الاباحة يا اصالة الحظر؟
۶۴	اصالة الاباحة واصالة الحظر در برخورد با پديده تحزب
۶۵	اباحه عقلى يا اباحه شرعى
۶۵	سيد مرتضى و اصالة الاباحه
۶۶	شيخ طوسى و اصالة الحظر
۶۷	فقه شيعى و اهل سنت در برخورد با مسائل مستحدثه
۶۸	ارزيابى حكومت‌هاى چند حزبى و بديلهائى آن
۷۰	۲- اصل عدم تكليف (اصالة عدم الولاية)
۷۰	مقدمه
۷۰	اصالة عدم التكليف يا اصالة التكليف
۷۱	اصالة عدم التكليف و مسأله تحزب
۷۳	۳- اصل عقل‌گرایی و نظم‌پذیری
۷۳	الف) دفاع عقلانى از دين
۷۴	ب) عقل و شرع
۷۶	ج) رابطه عقل و شرع
۷۷	۱- تقدّم شرع بر عقل
۷۷	۲- تقدم عقل بر شرع
۷۸	۳- جمع میان شرع و عقل
۷۹	د) عقل‌گرایی شيعى و تحزب
۸۱	۴- امور حسبيه
۸۱	الف) تعريف حسبه (امور حسبيه):
۸۱	ب) امور حسبيه و تحزب

۵- امر به معروف و نهی از منکر.....	۸۳
الف) مستندات امر به معروف و نهی از منکر.....	۸۳
ب) تفاوت امر به معروف و نهی از منکر و امور حسیه.....	۸۵
ج) امر بمعروف و نهی از منکر و احزاب سیاسی.....	۸۷
۶- النصيحة للائمة المسلمين.....	۸۹
۷- شوری.....	۹۵
اصول دیگر.....	۱۰۰
مقدمه.....	۱۰۰
اصل خطا پذیری و عدم تصویب.....	۱۰۰
اصل اجماع و اصل اکثریت عند الدوران.....	۱۰۱
اصل حفظ نظام.....	۱۰۱
نتیجه گیری فصل دوم.....	۱۰۳

فصل سوم:

جایگاه احزاب در اندیشه سیاسی حضرت امام(ره).....	۱۰۴
مقدمه.....	۱۰۵
۱- جایگاه مردم در اندیشه حضرت امام(ره).....	۱۰۷
الف) اندیشه عرفانی حضرت امام(ره) و اعتمادنسبت به شعور و استعداد مردم.....	۱۰۷
ب) مردم، شرع و ولایت فقیه سه رکن اصلی اندیشه حضرت امام(ره).....	۱۰۸
ج) روشنگری و رشد سیاسی اجتماعی مردم در اندیشه حضرت امام(ره).....	۱۱۰
د) پذیرش عمومی مردم در اندیشه حضرت امام(ره).....	۱۱۱
ه) رأی مردم در اندیشه حضرت امام(ره).....	۱۱۲
و) نقش و مشارکت مردم در سیاست و حکومت در اندیشه حضرت امام(ره).....	۱۱۵
۱- تعیین رهبران و حاکمان.....	۱۱۵

فهرست مطالب (دوازده)

۱۱۸	۲- نظارت
۱۱۹	۳- نصیحت و انتقاد
۱۲۰	۴- بازخواست و استیضاح
۱۲۱	۲- ضرورت و یا عدم ضرورت حزب از نظر حضرت امام (ره)
۱۲۵	۳- معیارهای حزب از نظر حضرت امام (ره)
۱۲۵	۱- عدم توسل به خشونت
۱۲۶	۲- عدم توطئه
۱۲۶	۳- عدم وابستگی
۱۲۸	۴- عدم اضرار
۱۲۸	۵- حمایت مردمی
۱۲۹	۶- سازگاری با وحدت ملی
۱۳۰	۴- کاستی‌های احزاب در ایران از نظر حضرت امام (ره)
۱۳۰	۱- حزب دولتی
۱۳۱	۲- عدم اصالت
۱۳۲	۳- وابستگی
۱۳۳	۴- فقدان فرهنگ سیاسی
۱۳۴	۵- تعارض با وفاق ملی
۱۳۶	نتیجه‌گیری فصل سوم:

خاتمه:

۱۳۷	خلاصه و نتیجه‌گیری
-----	--------------------

۱۴۳	منابع و مأخذ
-----	--------------

مقدمه:

طرح تحقیق

۱- بیان مسأله

در ایران و سرزمینهای اسلامی دیگر از دیر زمان تشکلهای فرهنگی، سیاسی و اجتماعی و نهادهای مدنی شبیه به حزب وجود داشته. اما حزب بمفهوم کنونی کاملاً جدید بوده و متأثر از فلسفه سیاسی نوین و نظامهای سیاسی غربی است که بعنوان یکی از تجربیات عقلانی بشر دارای اهمیت زیادی می باشد و در بیشتر نظامهای سیاسی خصوصاً رژیمهای دمکراتیک دارای نقش و تأثیر اساسی در تصمیم سازیها و مدیریت جامعه و به صحنه آوردن مردم دارد تا جایی که وجود احزاب پیش شرط اولیه دموکراسی نمایندگی دانسته شده است.^(۱) بنابراین تحزب بعنوان یک پدیده جدید که در قرون اخیر مطرح شده و تجربه جوامع غربی بوده برای کشورهای در حال توسعه از جمله جوامع اسلامی دارای جذبه و اهمیتی خاص می باشد و در این راستا، یکی از مباحث مهم فراگیر کشور ما نیز بحث احزاب بوده و مورد توجه و علاقه اندیشمندان و صاحب نظران قرار گرفته و هر کس از زوایه و بعد خاصی مسأله حزب و تحزب را مطرح و بررسی نموده است. خاصه پس از انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران در دوم خرداد ۱۳۷۶ و رواج بحث جامعه مدنی، توسعه سیاسی،

۱ - موریس دورژه، احزاب سیاسی، ترجمه رضا علوی، تهران: امیرکبیر، ۱۳۵۷، ص ۲۴.

مشارکت سیاسی و... در تبلیغات انتخاباتی آقای خاتمی و رواج مباحثی از این قبیل پس از پیروزی ایشان در انتخابات زمینه را برای بحث جدی‌تر در این موارد ایجاد کرد. از آنجا که مشخصه بارز توسعه سیاسی (که یکی از الزامات جامعه مدنی می‌باشد) توجیه و فعال شدن احزاب می‌باشد لذا کلیه کسانی که در فکر توسعه سیاسی در این جوامع هستند نمی‌توانند نسبت به این پدیده (تحزب) بی تفاوت باشند.

با توجه به مبانی نظری و اعتقادی که در جوامع اسلامی وجود دارد و اجازه نمی‌دهد که از هر نهاد و سازمان و... جهت اداره جامعه استفاده نماید ضروری بنظری می‌رسد که بررسی شود آیا مبانی فکر دینی با این پدیده جدید سیاسی و اجتماعی یعنی تحزب سازگاری دارد یا خیر؟ عبارت دیگر آیا پیوند و ارتباطی بین مبانی فکر دینی و پدیده تحزب می‌توان یافت یا خیر؟

لذا در این تحقیق بدنبال آن هستیم که نسبت پدیده حزب را با مبانی فکر شیعه و مشروعیت آن را در زندگی سیاسی شیعیان با توجه به دیدگاه حضرت امام (ره) مورد بررسی و ارزیابی علمی قرار دهیم.

۲- اهمیت تحقیق و فایده آن

پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷، بارقه امید در قلب مستضعفان و مسلمانان جهان ایجاد شده و انقلاب اسلامی ایران بعنوان یک الگو در جهان مطرح گردید که یکی از ابعاد قابل بحث در این نظام اسلامی، ابعاد علمی و نحوه برخورد آن با پدیده‌های جدید در مسائل سیاسی و اجتماعی جامعه می‌باشد با توجه به نقش اساسی مردم در تعیین سرنوشت خویش و اهمیت مشارکت سیاسی فعال مردم در صحنه‌های مختلف جامعه از یک طرف و وجود محدودیتهایی که مذهبی بودن و اسلامی بودن در استفاده از

ابزارها، چارچوبها و ساختارها و... ایجاد می‌کند از طرف دیگر، این موضوع انتخاب تا بصورت علمی نسبت یکی از این پدیده‌های جدید (یعنی تحزب) با مبانی فکر شیعه از دیدگاه بنیانگذار نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خمینی (ره) مورد بررسی و کنکاش قرار گیرد.

با توجه به رواج طرح مباحث جدیدی مثل جامعه مدنی، مشارکت سیاسی، توسعه سیاسی و... در سالهای اخیر که احزاب نقش مهمی در موارد فوق دارند و وجود معضلی در رابطه با فعالیت احزاب و گروههای سیاسی مختلف در جامعه و اختلاف نظرهایی که وجود دارد اهمیت و فایده بحث از احزاب و بررسی علمی آن با توجه به مبانی فکری شیعه از یک طرف و اندیشه سیاسی بنیانگذار و معمار نظام جمهوری اسلامی از سوی دیگر، بیشتر می‌شود. نتیجه حاصله از این بررسی و پژوهش تأثیر زیادی در نوع برخورد با این پدیده (تحزب) خواهد داشت.

۳- هدف پژوهش

هدف این پژوهش، بررسی و ارزیابی علمی مبانی فکری شیعه و اندیشه سیاسی حضرت امام (ره) در خصوص پدیده جدید تحزب می‌باشد ولی قاعدتاً بررسی همه جانبه توسط کسانی میسر می‌باشد که در هر دو زمینه علوم حوزوی و علوم جدید آشنائی داشته باشند. بعبارت دیگر، بررسی مشروعیت پدیده تحزب در جامعه اسلامی (شیعی) که اثبات یا نفی آن تأثیر زیادی در نوع برخورد با این پدیده در جامعه خواهد داشت. حضور این پدیده در جوامع اسلامی خاصه جمهوری اسلامی ایران، فقدان سابقه پژوهشهای عمیق در این موضوع و رواج بحث از پدیده‌های جدید از جمله احزاب سیاسی، ضرورت خاص انجام پژوهش حاضر را تبیین می‌کند.

۴- سابقه پژوهش

در خصوص بررسی رابطه مبانی فکر شیعه با پدیده حزب، پژوهشهای عمیق و جامعی صورت نپذیرفت و کارهایی که انجام شده، هم محدود و اندک بوده و هم محدود از لحاظ محتوا از این جهت که به برخی از جوانب اشاره شده است. در پژوهشهایی که عمدتاً در سالهای اخیر و پس از رواج مباحثی چون جامعه مدنی، توسعه سیاسی، آزادی اندیشه و... نوشته شد. غالباً در حد مقاله و طرح بحث بوده نه پژوهش عمیق و همه جانبه بلکه هر کدام بعد یا ابعاد خاصی از مسأله‌ای مطرح و مورد بررسی قرار دادند که در این میان می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود.

- مجموعه مقالات «تحزب و توسعه سیاسی» دفتر مطالعات سیاسی وزارت کشور، انتشارات همشهری، ۱۳۷۸،

- حقیقت، سید صادق، «جایگاه بحث احزاب در اندیشه سیاسی اسلامی» مجله علوم سیاسی، ش ۳، ۱۳۷۷

- شیرازی، سید محمد، «الفقه السیاسیه» قم، مطبعة رضائی.

- فیرحی، داوود، «مبانی آزادی و حزب در مذهب شیعه» مجله علوم سیاسی، شماره ۳، ۱۳۷۷.

- فیرحی، داوود، «مفهوم مشارکت سیاسی» مشارکت سیاسی، تهران، سفیر، ۱۳۷۷.

- عمید زنجانی، عباسعلی، «مبانی فقهی مشارکت سیاسی» مجله علوم سیاسی، سال اول، ش اول، تابستان ۱۳۷۷.

- احمدی، علی، «احزاب سیاسی در اندیشه امام (ره)» امام خمینی و حکومت اسلامی، (نهادهای سیاسی و اصول مدنی) و...

که به نظر می‌رسد با توجه به جدید بودن بحث و روشن نبودن همه زوایا و جوانب

مسأله، نیاز به پژوهشهای بیشتری خاصه با توجه به مبانی فکر دینی و اندیشه سیاسی حضرت امام (ره) می باشد.

۵- سؤال اصلی

آیا از نظر حضرت امام (ره) بین مبانی فکری شیعه و پدیده حزب ارتباط، تلائم و سازگاری وجود دارد؟
بعبارت دیگر آیا در اندیشه سیاسی حضرت امام (ره) و طبعاً شیعه احزاب و فعالیت های حزبی دارای مشروعیت دینی می باشند؟

۶- فرضیه پژوهش

با توجه به آثار حضرت امام (ره) به نظر می رسد که مبانی شیعه با مسأله حزب سازگار است. البته حضرت امام و طبعاً مذهب شیعه قیود و حدود خاصی برای زندگی حزبی قائل است. بعبارت دیگر امام (ره)، اصل تحزب را می پذیرد و لکن در مورد اصالت احزاب کشورهای جهان سوم و مفید بودن آنها برای این جوامع از لحاظ نظری و عملی تردید می کنند و لذا ملاک ارزیابی را عملکرد و رفتار برونی احزاب می داند.

فرضیه بدیل

با توجه به آثار حضرت امام (ره) و مواضعی که در برابر احزاب و فعالیت های حزبی داشتند می توان نتیجه گرفت که مبانی شیعه با پدیده تحزب و فعالیت های حزبی سازگاری ندارد.

۷- مفاهیم و متغیرها

دو متغیر اساسی در این فرضیه وجود دارد که برای امتحان و بررسی فرضیه‌ها تبیین این دو متغیر ضروری بنظر می‌رسد یکی اندیشه سیاسی شیعه [با تکیه بر افکار امام (ره)] و دیگری حزب می‌باشد.

حزب

منظور از حزب همان حزب سیاسی مصطلح می‌باشد که عبارتست از: جمعیتی سازمان یافته در درون نظام سیاسی که دارای اهداف و عقیده مشترک بوده و در جهت کسب قدرت سیاسی (اجرایی و تقنینی) بمنظور اجرای اهداف خود با یکدیگر متحد شده‌اند.

شاخصهای تبیین مفهوم حزب را می‌توان در موارد ذیل خلاصه نمود

- ۱- جمعیتی و گروهی که به دو قسم فعالان و هواداران تقسیم می‌شوند.
- ۲- دارای سازمان و تشکیلات و شعبه‌ها بوده که دارای ارتباط متقابل هستند.
- ۳- در حال رقابت با یکدیگرند.
- ۴- دارای اهداف، عقاید و آرمان مشترک و هم فکر و هم اندیش هستند.
- ۵- در درون جامعه فعال می‌باشند.
- ۶- در پی کسب قدرت یا مشارکت در قدرت (اجرایی و تقنینی) برای وصول به اهدافشان هستند.

۷- اعضاء با یکدیگر متحد هستند.

۸- در پی کسب مشارکت مردم و جلب آرای عمومی و پشتیبانی مردم هستند.

۹- حد فاصل بین مردم و نهادهای قانونی جامعه هستند.

اندیشه سیاسی شیعه

منظور مجموعه اصول و قواعد کلی پذیرفته شده در فقه و کلام شیعه می‌باشد که توسط

اندیشمندان و علمای شیعه از مبانی دینی و مذهبی برداشت گردیده و مرتبط با پدیده‌های سیاسی «از جمله حزب» می‌باشد. اصولی از قبیل اصالة البرائة، اصالة عدم الولاية، نظم‌پذیری و عقل‌گرایی و... که در فصل دوم، توضیح داده می‌شود. بعبارت دیگر برداشت علماء و اندیشمندان شیعه از مبانی فقهی و کلامی مذهب تشیع در رابطه با پدیده‌های سیاسی مورد نظر را اندیشه سیاسی شیعه می‌گویند. که البته در این پژوهش با تکیه بر نظرات حضرت امام خمینی (ره) در رابطه با جایگاه احزاب در جامعه اسلامی بحث و بررسی می‌شود.

۸- سئوالات فرعی

- ۱- ماهیت حزب در مبانی فکر دینی و اندیشه سیاسی حضرت امام (ره) چیست؟
- ۲- معیارهای حزب از نظر حضرت امام (ره) چیست؟

۹- مفروض پژوهش

در جامعه اسلامی به دلیل اعتقاد به جامعیت دین اسلام حکم هر پدیده زندگی اعم از امور سیاسی و غیر آن از تعالیم دین جستجو می‌شود.

و چون حزب نیز یکی از شیوه‌های عمل اجتماعی است علی القاعده اندیشمندان مسلمان در جستجوی حکم شرعی آن به نصوعی دینی مراجعه می‌کنند.

در این پژوهش ما کوشش می‌کنیم شیوه استدلال، و پاسخ شیعه را از دیدگاه حضرت امام (ره) درباره رابطه مذهب شیعه و حزب جستجو کنیم.

۱۰- روش پژوهش

بدیهی است روش علمی هر پژوهش باید متناسب با موضوع و داده‌های آن باشد که

قابلیت نظم بخشیدن و انسجام بحث را داشته و شایستگی و توان تجزیه و تحلیل آن موضوع را داشته باشد. و لذا نظر بر آنست که با استفاده از متون و منابع دینی نسبت مبانی فکری شیعه با پدیده حزب مورد بررسی قرار گیرد. که هم جنبه توصیفی و هم تحلیلی خواهد داشت. لذا روش پژوهش توصیفی و تحلیلی می باشد.

۱۱- روش گردآوری اطلاعات و داده ها

روش جمع آوری کتابخانه ای می باشد که از متون و منابع موجود و قابل دسترس اعم از کتب، نشریات، مقالات و پایان نامه ها و... که در ارتباط با بحث تدوین گشته استفاده گردیده است.

۱۲- سازماندهی پژوهش

پژوهش حاضر شامل پنج قسمت می باشد. یک مقدمه سه فصل و یک خاتمه. در مقدمه، طرح تحقیق بیان شده که متکفل بیان موضوع، علت و هدف انتخاب موضوع، فرضیه و مفروضات و... می باشد.

فصل اول، به مباحث احزاب سیاسی پرداخته است. که در این فصل مفهوم حزب سیاسی مورد بررسی قرار گرفته و با توجه به تعاریف مختلف مفهوم از حزب سیاسی در این پژوهش تبیین گشته است و در ادامه کارویژه های احزاب سیاسی بیان شده و مورد ارزیابی قرار گرفت و سپس به مفاهیمی که در شناخت مفهوم و کارائی حزب کمک می کنند، اشاره شده است.

فصل دوم، به مبانی اعتقادی تحزب در شیعه اختصاص یافته است. اصول و اموری که در مذهب شیعه وجود داشته و به نحوی کارویژه های احزاب سیاسی را توجیه و یا مشروع